

Monumentaal Groen - samenwerking met vrijwilligers

Impressie van de tweede praktijkdag, 26 januari op kasteel Cannenburch

Kennis en ervaring delen, kritisch blijven, zorgen voor een goede sfeer en een lange termijnvisie opstellen: een kleine greep uit de gesprekspunten van de tweede praktijkdag over samenwerken met vrijwilligers voor het beheer en behoud van historisch groen. Eigenaren, vrijwilligerscoördinatoren, groenadviseurs en hoveniers ontmoetten elkaar op kasteel Cannenburch te Vaassen. De tweede praktijkdag gaf waardevolle aanvullingen op de inzichten van de eerste praktijkdag, die plaatsvond op landgoed Huis Sevenaer op 8 december 2015 ([bekijk het verslag via deze link](#)). Herkenning en kennisuitwisseling met gelijkgezinden werd weer als positief ervaren.

Op deze dag gingen de deelnemers dieper in op onderwerpen zoals deskundigheidsbevordering, goede planning, samenwerken met andere landgoederen en het binden en boeien van vrijwilligers.

Vrijwilligers op kasteel Cannenburch

Kasteel Cannenburch werd in de 14^e eeuw gebouwd op de ruïne van een ander kasteel. Het kasteel heeft zijn goede naam vooral te danken aan de bijzondere historische omgeving met het dichtbegroeide bos, het prachtige open park en het molenbekenstelsel. Na verschillende aanpassingen is de oorspronkelijke 17-eeuwse structuur van het park en de beken blijven bestaan.

Een groot team van 50 werknemers, waarvan 45 vrijwilligers onder leiding van Dirk van Alphen, voert in nauwe samenwerking met een extern team van het Geldersch Landschap en Kastelen (GLK) veel verschillende werkzaamheden uit. Met een rooster als basis werken zij voor het kasteelmuseum en aan het onderhoud van het park, bos, moestuin en de boomgaard. Beheerster Rian Haarhuis: "elkaar betrokken houden en informatie uitwisselen is belangrijk".

Helderheid, verantwoordelijkheid en vertrouwen

Volgens Rian heeft het werken met vrijwilligers een grote meerwaarde omdat zij passie hebben voor de plek. Dit schept een band en vriendschappen ontstaan. Voor een goede en effectieve samenwerking met vrijwilligers zijn vier punten belangrijk: "Ten eerste moet je een helder kader scheppen waarbinnen collega's vrij kunnen bewegen. Verantwoordelijkheid geven aan vrijwilligers geeft een duidelijke richting en zo komen er nieuwe ideeën. Ook moet je accepteren dat niet altijd alles precies zo gaat zoals jij het voor ogen hebt. Ten slotte moet je inzien dat het werken met vrijwilligers een proces is dat lang duurt en dat niet op papier te vatten is. Elkaar vertrouwen, open en eerlijk zijn en ruimte creëren is belangrijk."

Kasteel Cannenburch

Beheerster Rian Haarhuis

De bijzondere historische omgeving is erg belangrijk voor het kasteel.

De wandeling

In drie wandelingen van elk 40 minuten doorkruisen de deelnemers de omgeving van het kasteel: het park, de boomgaard met moestuin en het bos.

1 Schilderen met het landschap

Klaas de Boer (Historisch Groen Beheer) leidt de deelnemers rond in het park. Achterstallig onderhoud is een aantal jaren geleden opgepakt en landschapsarchitecten hebben een restauratieplan gemaakt dat is uitgevoerd. Nu vindt er intensief onderhoud plaats.

Het water is kenmerkend voor het park en de aanwezige natuur. De beken rondom het kasteel hielden 20 watermolens draaiende wat een goede inkomstenbron was. De deelnemers passeren het beginpunt van de waterinvoer vanuit de Veluwe.

Volgens Klaas is hier en daar teveel oevervegetatie in het park aanwezig. Dit onderbreekt de vloeiende lijn van de vijver. Goed doordachte keuzes zijn nodig om diversiteit aan te brengen en composities te maken van natuurlijke elementen. Waar haal je vegetatie weg en op welke plek kan het juist wel goed visueel werken? Het is belangrijk om een beeld te vormen waar je naartoe wilt en te delen met de vrijwilligers. Dat is de basis voor langdurige projecten die stukje bij beetje bijdragen aan het realiseren van zo'n toekomstvisie.

2 Deskundig aanleg en beheer

Kees Beelaerts van Blokland (Buitenplaats Vreedenhorst) neemt de deelnemers mee naar de boomgaard en de moestuin. Met een kritische blik kijkt hij naar de aanleg en het onderhoud en deelt dit met de deelnemers: "Veel logische stappen in het beheer, zoals bemesting op de juiste plek, gebeuren niet. Kennis is heel erg belangrijk en dat ontbreekt soms". Hij geeft toe dat het onderhoud echt niet gemakkelijk is. Fruitbomen hebben bijvoorbeeld drie levensfasen: de jeugdfase, de plukfase, en de oude fase. Alle drie de fasen vergen weer andere beheertechnieken. "Er worden heel veel goede dingen gedaan in de boomgaard en de moestuin, maar er ontbreekt een duidelijk beeld waar naartoe moet worden gewerkt. Dit vereist kennis en inzicht", aldus Kees. Een belangrijke vraag is: hoe krijgen we meer professionaliteit bij vrijwilligers van groen erfgoed? Later vandaag is dit onderwerp van gesprek.

3 Samenwerking met vrijwilligers

Met hovenier Patrick Dekkers bezoeken we het bosgedeelte van het park. Patrick is werkzaam als hovenier bij kasteel Cannenburg voor GLK. Tijdens de wandeling deelt hij zijn ervaringen in het samenwerken met vrijwilligers. Zo'n drie jaar geleden werd nog 80% van het onderhoud uitbesteed aan een hoveniersbedrijf. Het werk wordt nu hoofdzakelijk gedaan door acht 'parkmannen' en zes 'moesdames'. Patrick: "Vrijwilligers hebben behoefte aan begeleiding, daarvoor is de coördinator heel erg belangrijk." Verder zijn vrijwilligers vooral op zoek naar sociaal contact en doen ze het werk met veel plezier, als vrijetijdsbesteding. De vrijwilligers hier werken hard. Soms moet je ze zelfs wat afremmen. Laatst werd een man onwel tijdens het werk door de vorst. Na een tijdje leer je je vrijwilligers beter kennen, zoals hun medische achtergrond, en kun je daar rekening mee houden. Momenteel wordt via een sollicitatieprocedure gezocht naar uitbreiding van de vrijwilligersgroep.

Waterinvoer vanuit de Veluwe

De moestuin

Workshops

In twee workshops deelden de deelnemers ervaringen en tips.

Workshop A: Gekwalificeerde en gemotiveerde vrijwilligers

In deze workshop waren deskundigheid, planning en samenwerking met andere landgoederen onderwerp van gesprek. Kees Beelaerts van Blokland, eigenaar van buitenplaats Vreedenhorst, af een inleiding ([bekijk de presentatie via deze link](#)). Jannemarie de Jonge (Wing) was gespreksleider.

Professionalisering van vrijwilligers bestaat uit verschillende onderdelen:

Opleiden: Het is belangrijk duidelijk te hebben welk beeld je wilt bereiken om vervolgens betrokkenheid te creëren. Hierdoor ontstaat het gevoel: het is van ons! Veel buitenplaatsen hebben de status van Rijksmonument en dat is niet voor niets. Vrijwilligers kunnen worden opgeleid om de sfeer te behouden. Daarnaast is het van belang om te leren kijken en te beseffen dat er meer tijdslagen in een tuin aanwezig kunnen zijn. Hoe werd het vroeger gedaan en hoe doen we het nu? Dit vraagt om keuzes! De tuinbaas neemt de verantwoordelijkheden op zich voor de eigenaar. Zijn inzichten kunnen verschillen van die van een vrijwilliger, maar dat hoeft niet. Dat is een kwestie van goed communiceren en opleiden. Het is wel altijd belangrijk om te kijken wat vrijwilligers kunnen of willen en daar de werkzaamheden op aan te laten sluiten. Daarin verschillen vrijwilligers niet van 'gewone' werknemers.

Delen van ervaring/kennis, samenwerken en elkaar versterken: Er kan veel kennis worden opgedaan door bij elkaar 'in de keuken' te kijken. Maar dat vraagt inzet. Men moet dan niet alleen oog hebben voor het mooie van een tuin, maar moet met een duidelijke opdracht op pad worden gestuurd en elkaar dwingen om heel goed te kijken hoe iets wordt gedaan en waarom. Tip: om beter zicht te krijgen op de kwaliteit van het uitgevoerde werk wordt de suggestie gedaan om een kritische blik vanuit andere landgoederen mee te laten kijken. Naast waarderende woorden van bezoekers zou het goed zijn om ook mensen van buiten te vragen het werk te beoordelen: een soort kritische schouw.

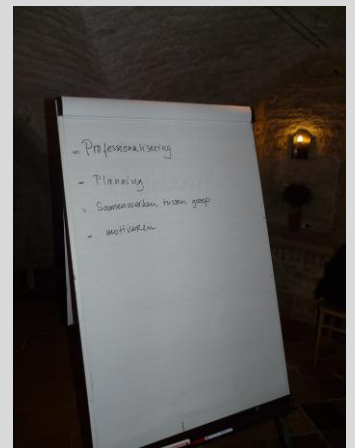
Vastleggen van alles wat je doet en weet: Om te blijven leren en bij te kunnen sturen is het belangrijk om vast te leggen wat je doet, ook wat er niet goed gaat. Maar hoe leg je alles vast? Dit kan tegenwoordig heel mooi digitaal door middel van foto's met korte toelichting. Als die geplaatst worden op een online platform is dat voor alle vrijwilligers toegankelijk. Vastleggen van alle informatie zorgt ervoor dat men in de toekomst niet vanaf nul hoeft te beginnen. Wellicht kan op deze manier ook meer uitwisseling tussen tuinen plaatsvinden.

Planning van de werkzaamheden blijft altijd een lastig punt. Op de eerste praktijkdag is een planningsbord gepresenteerd, dat heel handig is voor de werkzaamheden voor de korte termijn. (NB: deze is te bestellen bij de firma Heutink schoolartikelen). Ook een langere termijn visie is van belang. Voor die lange termijn planning zijn bijdragen van professionals nodig maar de planning moet wel gedragen worden door de vrijwilligers(coördinator). Men moet weten wat waarom wordt voorgesteld.

Tot slot, afscheid nemen van de vrijwilliger is niet gemakkelijk, want hoe pak je dat aan? Tip: vraag wat de (oude) vrijwilliger nog wel kan doen. Die kan dat namelijk zelf het beste aangeven.

Workshop B: Binden en boeien van vrijwilligers

Deze workshop werd ingeleid door de persoonlijke ervaringen van Julie van der Borch met het opzetten van een vrijwilligersgroep voor landgoed huis Verwolde ([de presentie is te vinden via deze link](#)).

Professionalisering van vrijwilligers door:

- Opleiden
- Delen van kennis en ervaring
- Samenwerken en elkaar versterken
- Vastleggen van alles wat je doet en weet
- Planning

Het huis is in bezit van GLK, maar het landgoed is van verschillende familieleden. Julie bezit 150 hectare van het landgoed en werkt hard met haar vrijwilligers om dit te onderhouden. Een aantal jaar geleden werd er een toekomstvisie opgesteld voor het landgoed. Daarnaast is ook een inventarisatie gedaan van alle landschapselementen, op basis waarvan een planning voor het werk is gemaakt. Samen met GLK organiseerde zij een voorlichtingsavond om de visie voor het landgoed uit te dragen en vrijwilligers te werven. Nu zijn er tien 'bosmannen' en tien vrijwilligers werkzaam in de moestuin. Julie: "Ik zou niet zonder mijn vrijwilligers kunnen!" Volgens Julie moet je vrijwilligers de ruimte geven. Door eigen initiatieven toe te juichen blijft men gemotiveerd. Daarnaast is de sfeer belangrijk. De kracht zit 'm in de samenwerking en het delen van verantwoordelijkheid. Dat stimuleert, geeft voldoening en zorgt voor veel gezelligheid.

Mirjam Lammertink (GLK) kijkt terug: "Dit praatje verschilt met het verhaal van de eerste praktijkdag. Toen kwam vooral heldere communicatie en planning naar voren. In deze introductie ligt de focus op het samen doen en een goede sfeer. De drijfveer voor het doen van vrijwilligerswerk ligt 'm vooral in de behoefte aan sociale contacten en als team achter het idee van het landgoed of buitenplaats staan."

Het gesprek ging verder over onderwerpen als het oprichten van een vrijwilligersgroep, goede coördinatie en motivatie. Onder leiding van Rita ten Dam (Provincie Gelderland) deelden de deelnemers tips en ervaringen.

Een greep uit de gesprekspunten:

- Het is belangrijk om als vrijwilligerscoördinator je gezicht te laten zien. Wanneer je zelf voorop gaat in de strijd gaan vrijwilligers voor je door het vuur.
- Een vrijwilligersgroep opstarten gaat in kleine stapjes. Je moet het rustig opbouwen en niet meteen heel veel vrijwilligers neerzetten.
- Mensen bieden zich vaak zelf aan als vrijwilliger. Houd deze bestaande groep aan en neem niet teveel nieuwe mensen aan. Dan raak je het evenwicht kwijt.
- Weet waar je aan begint. Het opstarten van een vrijwilligersgroep is een langdurig proces. Liever dat de werkzaamheden langer duren en dat het goed gebeurt. Wees flexibel.
- Organiseer een werkdag om vrijwilligers te werven. Mensen selecteren zichzelf uit. Degene die echt willen blijven.
- Gebruik stagiaires en scholieren voor projecten.
- Vellig werken is belangrijk. Je moet hier arbo-technisch over hebben nagedacht. Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) kan hierin ondersteunen.

Vervolg

In beide workshops zijn suggesties gedaan voor een volgende praktijkreeks.

- Hoe stel je een lange termijn visie op, en hoe leidt je daar een meerjaren planning van af? Afstemming tussen een visie en de praktijk.
- Hoe kunnen we werkzaamheden en resultaten beter vastleggen? Zijn er voorbeelden van digitale logboeken?
- Hoe om te gaan met cultuurwaarden versus natuurwaarden?
- Het vergroten van kennis bij vrijwilligers over aanleg en onderhoud.
- Inzicht in het ontwerp van het landschap (niet alleen voor vrijwilligers maar ook voor eigenaren).
- Planning en benutten van een planbord (verdieping).

Als deelnemers nog aanvullende suggesties hebben kunt u die onderwerpen sturen naar secretariaat@wing.nl onder vermelding 'suggestie praktijkreeks Monumentaal Groen'.

Landgoed Huis Verwolde

Julie van der Borch: "Ik zou niet zonder mijn vrijwilligers kunnen!"

